

VLAAMSE COMMISSIE ONROEREND ERFGOED

ADVIES VCOE 2026|031 VAN 18 JUNI 2026

OVER DE VOORLOPIGE BESCHERMING ALS MONUMENT VAN DE WESTTOREN MET ANNEXEN VAN DE SINT-NIKLAASKERK IN LIEDEKERKE, NAAR AANLEIDING VAN DE ADVIESVRAAG VAN MINISTER BEN WEYTS VAN 7 MEI 2026

De Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed, rechtsgeldig samengesteld, brengt op 18 juni 2026 volgend advies uit:

1. De VCOE ontving op 7 mei 2026 een adviesvraag van Ben Weyts, Vlaams minister van Begroting en Financiën, Vlaamse Rand, Onroerend Erfgoed en Dierenwelzijn, over de voorlopige bescherming als monument van de westtoren met annexen van de Sint-Niklaaskerk in Liedekerke.

De commissie spreekt zich in dit advies uit over de documenten in het kader van de voorlopige bescherming, met name: (a) het ministeriële besluit tot voorlopige bescherming, (b) de fotoregistratie, (c) het afbakeningsplan, en (d) het inhoudelijk dossier (incl. de documentatiebijlage).

2. Het ad-hoc beschermingsvoorstel geeft gevolg aan een aanvraag van de gemeente Liedekerke en de kerkfabriek. Het is de commissie evenwel onduidelijk hoe dit voorstel kadert in de uitwerking van de bredere beleidsthematiek van het religieus erfgoed, zoals voorzien in de Beleidsnota Onroerend Erfgoed 2024-2029.¹ Actueel stellen zich voor dit patrimonium heel wat uitdagingen op vlak van onderhoud, herbestemming en erfgoedwaardering. Dergelijk nieuw beschermingsvoorstel is dan ook te beschouwen in het licht van het bestaande aandeel aan geïnventariseerde en beschermde kerktorens in Vlaanderen, al dan niet met de bijhorende kerkgebouwen en omgeving.

Voorliggend dossier laat in de eerste plaats na te verduidelijken waarom de bescherming van de westtoren van de Sint-Niklaaskerk zich nu opdringt en of nog gelijkaardige beschermingsinitiatieven binnen dit thema zijn gepland. De commissie vraagt in die zin de aanleiding voor de bescherming beter te motiveren.

Daarmee samenhangend erkent de commissie de beschermingswaardigheid van de westtoren van de Sint-Niklaaskerk, maar acht de selectie ervan onvoldoende onderbouwd. In het dossier ontbreekt de afweging op basis van de decretale erkenningscriteria en de bijdrage van het beschermingsvoorstel aan het beschermde bestand. De commissie mist daarbij een vergelijkende analyse ten opzichte van gelijkaardige (al dan niet reeds beschermde) zeventiende-eeuwse kerktorens. De keuze om het neogotisch koor en schip niet mee te beschermen is evenmin gemotiveerd vanuit vergelijkend perspectief (zie par. 3 van dit advies).

De commissie acht het bijgevolg nodig de selectie van de westtoren met annexen van de Sint-Niklaaskerk verder te onderbouwen in vergelijkend perspectief en op basis van een afweging volgens de decretale selectiecriteria (zeldzaamheid, herkenbaarheid, representativiteit, ensemble en context).

3. Artikel 1 van het ministerieel besluit legt de voorlopige bescherming als monument vast en verwijst naar het afbakeningsplan en de fotoregistratie die als bijlagen bij het besluit worden

¹ [Beleidsnota Onroerend Erfgoed 2024-2029](#), pag. 9, 20.

gevoegd.

De commissie erkent de waarde van de westtoren als (enig) herkenbaar overblijfsel van de 17de-eeuwse uitbreiding van het oorspronkelijke (nu grotendeels verdwenen) kerkgebouw. Het valt evenwel te betwijfelen of de bescherming als monument van enkel de toren de aanwezige erfgoedwaarden optimaal vat.

De commissie heeft bedenking bij de beperking van de afbakening van de bescherming tot het oudste gebouwdeel. De hedendaagse visie op monumentenzorg gaat veeleer uit van een geïntegreerde aanpak met aandacht voor ensembles en contextwaarde. In dat opzicht staat de historische en architecturale waarde van de toren niet los van het schip en het koor van de kerk. Ze vormen tezamen een kerk-ensemble waarbij een oudere toren geïntegreerd werd binnen een later ontwerp in neostijl. Uit het dossier blijkt niet of die rol als ensemble concreet is afgetoetst en gewaardeerd in vergelijkend perspectief. Bovendien meent de commissie dat de selectieve beschermingsaanpak niet consequent is toegepast. Zo wordt het neogotische schip niet mee voor bescherming voorgedragen, maar wel de neogotische uitbreidingen van de toren uit dezelfde bouwphase (naaldspits, traptoren).

De commissie erkent dat het 'neogotische' kerkinterieur niet meer gaaf is door latere herinrichting en het verdwijnen van de oorspronkelijke polychromie. Niettemin vormen het schip en de toren (die zich naar binnen opent) een historisch gegroeid en constructief samenhangend geheel. Het kerkgebouw is volgens de commissie bovendien mee bepalend voor het beeld van de toren. Tot slot wijst de commissie op bewaarde relictten van de historische kerksite, met name de nog deels herkenbare pastorietuin naast de kerk. Al deze elementen maken mee de historische context uit van de westtoren.

Gelet op bovenstaande, suggereert de commissie om een ruimere monumentbescherming te overwegen, dan wel te onderzoeken of de ensemble- en contextwaarde van het kerkgebouw en omgeving gevat kunnen worden door een aanvullende bescherming als dorpsgezicht. Minstens is het vastleggen van een overgangszone bij de als monument te beschermen toren gewenst.

4. Artikel 2 van het ministerieel besluit verwijst naar de historische en architecturale waarde die de bescherming als monument verantwoorden. De commissie kan deze ondersteunen.

De commissie stelt vast dat het artikel 2 ook de opsomming geeft van de aanwezige erfgoedelementen en -kenmerken. De commissie acht het al dan niet opnemen van bepaalde elementen van de toren in de bescherming onvoldoende duidelijk of gemotiveerd.

Met name de klokken zijn beschreven onder de erfgoedelementen en -kenmerken in het inhoudelijk dossier (pag. 7-8), maar niet vermeld in het ministerieel besluit. De commissie vraagt het ministerieel besluit op dit punt aan te vullen of – indien niet beschermingswaardig – te expliciteren dat (een deel van) de klokken niet door de bescherming zijn gevat. Daarnaast mist de commissie een duidelijke motivering voor de uitsluiting uit de bescherming van het torenuurwerk. Afgaande op het fotomateriaal lijken de wijzerborden ouder dan de torenspits en het dossier toont niet aan in welke mate de elektrificatie het oorspronkelijke uurwerkmechanisme aantastte. Tot slot vraagt de commissie te verduidelijken of de recente glasramen – waarvoor een waardestelling ontbreekt – wel of niet door de bescherming zijn gevat.

Om verwarring te vermijden acht de commissie het aangewezen om in het ministerieel besluit ook uitdrukkelijk te vermelden dat het orgel niet mee wordt beschermd.

5. Artikel 3 van het ministerieel besluit formuleert de beheersdoelstellingen voor het monument. Deze zijn algemeen gericht op het behoud van de opbouw, volumetrie en materialiteit van de westtoren en de annexen, met inbegrip van historische materialen en structuren. De commissie vindt het positief dat beheersdoelstelling 5° voorziet dat de beheersdoelstellingen verfijnd of aangepast kunnen worden in het geval nieuwe gegevens over de toren bekend worden na verder onderzoek of bij toekomstige werken.

Naargelang een aanpassing van de afbakening of een bijkomend beschermingsstatuut/overgangszone, zijn de beheersdoelstellingen nog aan te vullen.

Tot slot vraagt de commissie om de beheersdoelstellingen nader toe te lichten onder 'hoofdstuk 4. Beheersvisie' van het inhoudelijk dossier.

6. Artikel 4 van het ministerieel besluit bevat de generieke instandhoudingsvoorschriften voor het monument.
7. Artikel 5 van het ministerieel besluit schrijft tot slot de toelatingsplichten voor. De bijgevoegde lijst omvat een selectie van de generieke toelatingsplichten voorgeschreven in art. 6.2.4. van het Onroerenderfgoedbesluit. De commissie benadrukt dat het beschermingsvoorstel ook de historische binnenindeling en historische structuren van de toren omvat. De commissie vraagt het artikel 5 van het besluit in die zin aan te vullen met relevante toelatingsplichten uit artikel 6.2.8. van het Onroerenderfgoedbesluit wat betreft handelingen aan het interieur.
8. Op basis van bovenstaande argumentatie en opmerkingen geeft de commissie een voorwaardelijk gunstig advies voor de voorlopige bescherming als monument van de westtoren met annexen van de Sint-Niklaaskerk in Liedekerke.

De commissie vraagt:

- de aanleiding voor de bescherming beter te motiveren;
- de selectie van de westtoren met annexen van de Sint-Niklaaskerk verder te onderbouwen in vergelijkend perspectief en op basis van een afweging volgens de decretale selectiecriteria;
- een ruimere monumentbescherming te overwegen, dan wel te onderzoeken of de ensemble- en contextwaarde van het kerkgebouw en omgeving gevat kunnen worden door een aanvullende bescherming als dorpsgezicht. Minstens is het vastleggen van een overgangszone bij de als monument te beschermen toren gewenst;
- voor een aantal elementen (kerkklokken, torenuurwerk, glasramen, orgel) te verduidelijken of ze al dan niet deel uitmaken van de bescherming;
- de beheersdoelstellingen toe te lichten in het inhoudelijk dossier;
- toelatingsplichten toe te voegen wat betreft het interieur van de toren.

Namens de Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed,

Michiel Deweydt

Voorzitter